

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

DOI: 10.52122/nisantasisbd.1609032

NATO'NUN KÜRESEL TEHDİTLERE STRATEJİK UYUMU
VE POLİTİKA GELİŞİMİ

Dr. Öğr. Üyesi Kemal BAŞAK

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

e-posta: basak.kemal@ogr.hbv.edu.tr

ORCID 0009-0006-4673-7755

ÖZ

Küreselleşme süreci güvenlik anlayışını temelden etkilemiştir. Küreselleşme ile yeni tehditler ortaya çıkmış gerek ulus devletler gerekse de uluslararası örgütler bu tehditlere karşı politikalar geliştirme zorunluluğu hissetmiştir. Yeni güvenlik anlayışı geleneksel anlayıştan farklı olarak askeri olmayan konuları da içermektedir. Bu makalede son yayımlanmış olan 2022 yılı NATO Stratejik Konseptinin ve 2030 Yaklaşımının küreselleşen yeni güvenlik anlayışından nasıl etkilendiği araştırılmıştır. Çalışma bir tarama ve değerlendirme makalesi olarak hazırlanmış olup herhangi bir saha çalışmasını içermemektedir. NATO'nun stratejik konseptleri, genel olarak NATO'nun savunma ve güvenlik politikalarının belirlenmesi, küresel tehditlerin tespit edilmesi ve üye ülkelerin savunma ve güvenlik kapasitelerinin artırılması gibi amaçlar doğrultusunda hazırlanmış stratejik belgelerdir. Madrid'de 2022 yılında yapılan NATO Zirvesi sonrasında NATO'nun sekizinci Stratejik Konsepti yayımlanmıştır. Küreselleşen güvenlik yaklaşımı kapsamında NATO, 2022 yılında yenilediği stratejik konseptiyle dünyada güvenlik ortamında stratejik rekabet, dinci terör tehditleri ve Rusya ve Çin'in politikalarına karşı pozisyon belirlemiştir. Son konseptte de toplu savunma, kriz yönetimi ve kollektif güvenlik temel ilkeler olarak muhafaza edilmiştir. NATO 2030 öngörüsünde güç rekabeti mücadelesine geri döneceği sinyalleri verilmiştir. Etkileri küresel olan yeni tehditlerin mücadele yöntemleri de farklı ve işbirliği içinde olmalıdır. Bu durum da NATO gibi uluslararası güvenlik örgütlerinin önemini arttırmaktadır. Bu örgütler dahilinde işbirliği ve beraber çalışma yeteneğinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması çok önemlidir.

Anahtar Kelimeler: NATO, Stratejik Konsept, Güvenlik Politikaları, Tehdit Algılamaları, KüreselleşmeNATO'S STRATEGIC ADAPTATION TO GLOBAL THREATS AND POLICY
DEVELOPMENT

ABSTRACT

The process of globalization has affected the understanding of security. Both nation states and international organizations have felt the necessity to develop policies against new threats. The new understanding of security includes non-military issues. This article examines how the newly published 2022 NATO Strategic Concept and the 2030 Approach have been influenced by the evolving understanding of globalized security. NATO's strategic concepts are prepared for the purposes of determining NATO's defense and security policies, identifying global threats and enhancing the defense and security capacities of member states. NATO's eighth Strategic Concept was published in 2022. Within the scope of the globalized security approach, NATO has positioned itself against strategic competition in the world security environment, threats of religious terrorism and the policies of Russia and China with the 2022 strategic concept. In this concept, collective defense, crisis management and collective security have been retained as fundamental principles. NATO 2030 signals a return to power competition. The methods of combating new threats, whose effects are global, must also be different and cooperative. This increases the importance of international security organizations such as NATO. It is very important to develop the ability to cooperate and work together within these organizations.

Keywords: NATO, Strategic Concept, Security Policies, Threat Perceptions, Globalization

Geliş Tarihi/Received: 28.12.2024

Kabul Tarihi/Accepted: 14.05.2025

Yayın Tarihi/Printed Date: 30.06.2025

Kaynak Gösterme: Başak K., (2025). "NATO'nun Küresel Tehditlere Stratejik Uyumu ve Politika Gelişimi". *İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(13) 65-80.

GİRİŞ

NATO kuruluş aşamasında askeri, daha sonra askeri ve siyasi bir güç olarak, bölgesel güvenlik sorunlarına tedbir getirmeye yönelik kurulmuş bir savunma örgütüdür. Günümüzde küreselleşme sürecinden doğal olarak etkilenmiş olan NATO silahlanma ve nükleer yayılma gibi askeri güvenlik sorunlarına odaklanmakla birlikte küreselleşme ile oluşan yeni tehdit algıları olan terörizm, siber saldırılar, enerji güvenliği, göç sorunları gibi aynı zamanda dünya genelindeki tehditlere de yanıt vermeye hazırlanmaktadır. NATO üye ülkelerin güvenliğini sağlamak ve savunmak için gerektiğinde askeri güç kullanma seçeneğini açık tutmaktadır. NATO'nun karar alma mekanizmaları, üye devletler arasında yapılan toplantılar ve görüşmelerle oluşmaktadır. Her üye devlet eşit oy hakkına sahiptir ve kararlar konsensus ile alınmaktadır. NATO'nun en üst karar alma organı, tüm üye ülkelerin liderlerinin katıldığı zirve toplantılarıdır. NATO ayrıca, Savunma Bakanları, Dışişleri Bakanları ve Askeri Komite gibi alt düzey karar alma organlarına da sahiptir.

NATO'nun stratejik konseptleri, NATO Savunma Planlama Komitesi (Defence Planning Committee - DPC) tarafından hazırlanmaktadır. 1963'te oluşturulan bu kuruluş, Haziran 2010'da feshedilerek sorumlulukları Kuzey Atlantik Konseyi tarafından üstlenilmiştir. Hazırlanan konseptler, NATO zirve toplantılarında onaylanan politik yönergelerin ve güvenlik ortamındaki değişikliklerin ışığında güncellenmektedir (NATO Web, 2023).

NATO kuruluşundan günümüze kadar sekiz adet Stratejik Konsept yayımlamıştır. Bunlar yayımlandıkları tarihler itibarıyla 1950, 1952, 1957 ve 1968 tarihlerinde soğuk savaş dönemi Stratejik Konseptleri olarak adlandırabileceğimiz dört Stratejik Konsept, soğuk savaş sonrası 11 Eylül saldırılarına kadar olan dönemde yayımlanmış olan 1991 ve 1999 Stratejik Konseptleri, 11 Eylül saldırısından sonra yayımlanmış 2010 Stratejik Konsepti ve Rusya'nın Ukrayna'ya saldırmasından sonra hazırlanmış ve sonuncu olan 2022 Stratejik Konseptidir. Bir sonraki Stratejik Konsept (NATO 2030: United For A New Era) (NATO Web, 2023) ile ilgili ilk tartışmalar İttifak'ı devletlerarası tehditlerin ve büyük güç rekabetinin geri dönüşüyle karakterize edilen bir dünyaya hazırlama ihtiyacı etrafında dönmektedir (Simon, 2022). Takip eden zaman içerisinde yayımlanmalarından sonra her bir stratejik konsept yapılan zirve toplantılarında alınan kararlarla güncellemelere tabi tutularak sürekli yenilenmiştir. Bu stratejik konseptlerin tamamı ve zirve toplantıları ile yapılan güncellemeler nedenleri ve doğurdukları sonuçları bakımından ayrı ayrı incelenmiştir.

Bu makalede son yayımlanmış olan 2022 yılı NATO Stratejik Konseptinin ve 2030 Yaklaşımının küreselleşen yeni güvenlik anlayışından nasıl etkilendiği araştırılmıştır. Bu analizi yaparken tarihsel süreç içerisinde önceki Stratejik Konseptlerin ve NATO Zirve Toplantı Kararlarının yarattığı etkiler ve bu konuda yapılan tartışmalar da incelenmiştir.

Bu incelemede uluslararası ilişkiler teorileri ışığında barışın sağlanması, çatışma ve hegemonya işbirliği ile konu hakkında yayımlanmış olan makaleler ve değerlendirmeler, sosyal medya kanallarında yayımlanmış yerli ve yabancı paneller, söyleşiler ve mülakatlar incelenerek veri analizleri yapılmış, tartışmalar kıyaslanarak analiz edilmiş ve küreselleşme ile oluşan yeni güvenlik anlayışının NATO tarafından 2022 yılında yayımlanmış olan son Stratejik Konseptte ve 2030 yaklaşımına yansımaları ortaya konmuştur.

Çalışma bir tarama ve değerlendirme makalesi olarak hazırlanmış olup herhangi bir saha çalışmasını içermemektedir. Bu çerçevede, kaynakçada belirtilen yazılı dokümanların çözümlenmesini içeren inceleme yapılmıştır. İncelenen dokümanlar güvenilirlik, orijinallik ve temsil edilebilirlik bakımından sınıflandırılarak, analize konu teşkil eden verilerden örnekler seçilip, tema, sınıflandırma ve anlam geliştirilerek analiz biriminin tespit edilmesi sağlanmıştır. Veriler karşılaştırmalı ve kıyaslamalı olarak analiz edilmiştir. Analiz sonucu elde edilen bulgularla ilgili yapılan değerlendirme sonucu çıkarılan anlamlar ile sonuçlar ifade edilmiştir. Makale akışı içerisinde okuyucuya bir perspektif vermek açısından giriş bölümünde NATO 2022 Stratejik Konsepti ve 2030 yaklaşımı içeriği özet olarak aşağıda sunulmuştur.

1. Nato'nun 2022 Stratejik Konsepti

NATO'nun stratejik konseptleri, genel olarak NATO'nun savunma ve güvenlik politikalarının belirlenmesi, küresel tehditlerin tespit edilmesi ve üye ülkelerin savunma ve güvenlik kapasitelerinin artırılması gibi amaçlar doğrultusunda hazırlanmış stratejik belgelerdir. Madrid'de 2022 yazında yapılan NATO Zirvesi sonrasında NATO'nun sekizinci Stratejik Konsepti (NATO Web 2022) yayımlanmıştır.

NATO'nun 2022 Stratejik Konsepti, radikal bir şekilde kötüleşen bir güvenlik ortamında İttifak'ın stratejik hedeflerini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Kolektif Savunma ve Caydırıcılık, İş birliği Yoluyla Güvenlik ve Kriz Önleme ve Yönetimi NATO'nun temel görevleri olarak 2022 zirvesinde yeniden düzenlenmiştir. Konsept, NATO'nun ana amacının müttefiklerin kolektif savunmasını sağlamak olduğunu teyit etmekte ve bunun için İttifakın, caydırıcılık ve savunma; kriz önleme ve yönetimi ve kolektif güvenlik olmak üzere üç temel görevi yerine getirdiği ifade edilmektedir. Stratejik Konsept, özellikle İttifak'ın kolektif savunma taahhüdünün omurgası olarak caydırıcılık ve savunmanın daha da güçlendirilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. 2022 Stratejik Konsepti, kötüleşen stratejik ortamı "Stratejik rekabet, yaygın istikrarsızlık ve tekrarlayan şoklar olarak tanımlamaktadır.

Stratejik Konseptte, Ukrayna'ya saldırarak savaşı başlatan ve Avrupa'da barışı bozan Rusya Federasyonu Müttefik güvenliğine yönelik en önemli tehdit olarak kabul edilmektedir. Diğer belirlenen tehditler ve zorluklar arasında; terörizm, Orta Doğu ve Afrika'daki çatışma ve istikrarsızlık; yaygın istikrarsızlık ve sivil, kültürel miras ve çevre üzerindeki etkisi; Çin'in belirtilen hedefleri ve zorlayıcı politikaları, siber uzay ve ortaya çıkan yıkıcı teknolojiler, silah kontrolü, silahsızlanma ve nükleer yayılma mimarilerinin bozulması ve iklim değişikliğinin güvenlik sonuçları yer almaktadır.

NATO'nun barış ve güvenliğe küresel bir bakış açısını koruyacağı ve ortaklar, diğer ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla yakın işbirliği içinde çalışacağı ifade edilmektedir. Aynı zamanda NATO'nun barış, özgürlük ve refahın garantisi olarak Euro-Atlantik güvenliği için vazgeçilmez olduğunu teyit etmektedir. Rusya'nın Ukrayna'ya saldırmasından sonra yayımlanmış olan bu konsept Rusya'yı düşman ve Çin'i uluslararası düzeni tehdit edici bir unsur olarak ilan ederek NATO'nun uluslararası güvenlikteki değişmez rolünü güçlendirerek Euro-Atlantik güvenliği için vazgeçilmez olduğunu vurgulamaktadır. NATO 2030 öngörüsü Dünya'nın yeniden bir güç rekabeti dönemine gireceğinin habercisi gibidir.

2. Uluslararası İlişkiler Teorilerinin Nato'nun Varlığına Genel Yaklaşımları

Pozitivist yaklaşım, güvenliği daha çok devletler arası askeri güç dengesi ve anlaşmalara dayandırmakta ve uluslararası hukukun önemli bir rol oynadığını ve savaşın önlenmesi için ülkelerin birbirleriyle işbirliği yapması gerektiğini ifade etmektedir. Post-pozitivist yaklaşım ise, güvenliğin yalnızca askeri güç dengesi ve uluslararası hukuka dayalı bir anlayışla ele alınamayacağına bununla birlikte, ekonomik, siyasi ve sosyal faktörlerin de dikkate alınarak ele alınması gerektiğini savunmaktadır.

Bu çerçevede realizm yaklaşımına göre NATO, Batılı devletlerin Sovyetler Birliği'nin yarattığı komünizm tehdidine karşı kolektif bir güvenlik organizasyonu oluşturmıştır. Buna göre NATO'nun mevcudiyeti güç dengesi prensibi ile ilgilidir. (Waltz, 1979). 1991 sonrası dağılan SSCB ile birlikte NATO'nun fonksiyonel olarak varlığını sürdürme nedeni yeni tehditlerin ortaya çıkması ile açıklanmaktadır.

İdealistlere göre NATO, uluslararası iş birliğinin en başarılı örneklerinden biridir. Demokrasi ve insanlığın sahip olduğu ortak değerler NATO'nun varlığının temelini teşkil etmektedir. İdealistler, NATO'nun barışçıl çözüm yaklaşımının liberal paradigmaya uygun olduğunu belirtmektedir (Keohane, 1984).

Konstrüktivist yaklaşıma göre ise NATO, Batılı ortak değerlerin ifade bulmuş halidir. Bu yaklaşıma göre NATO yalnızca fiziki tehditlere karşı organize olmuş değil, aynı zamanda ortak değerler

etrafında şekillenmiştir (Risse-Kappen, 1996) Komünizm tehdidi yani SSCB ortadan kalmış olsa da NATO'nun varlığını ortak kimliğin korunması için sürdürdüğü ifade edilmektedir.

Bir diğer paradigma olan eleştirel teoriler açısından NATO, Batı'nın özellikle de ABD'nin hegemonyasını sürdürme vasıtası olarak görülmektedir. NATO'nun üye ülkelerin çıkarlarını güç vasıtasıyla koruyan bir organizasyon olarak var olduğu belirtilmektedir (Chomsky, 1999).

3. Uluslararası İlişkiler Güvenlik Yaklaşımlarının Nato Konseptlerine Etkileri

Birinci Dünya Savaşı sonrası Wilson Prensipleri ile ön plana çıkan Pozitivist teorinin idealizm yaklaşımı, uluslararası hukuk ve uluslararası örgütleri kullanarak yeni ve barışçıl bir düzen sağlama fikriyle kabul görmüştür. İdealizm düşüncesi savaştan zaferle çıkan ABD ve İngiltere'nin karşılıklı yoğun destekleriyle Birinci Dünya Savaşı sonrasında en popüler teorisi haline gelmiştir. (Ürer, 2003: 2) Ancak İkinci Dünya Savaşının başlaması ile bu kuram değerini kaybetmiştir. Yerine öncülüğünü Machiavelli, Thomas Hobbes ve Hans Morgan Tao'nun yaptığı Realizm yaklaşımı hâkim düşünce tarzı olmuş ve savaş sonrası uluslararası yapılanmalara temel teşkil etmiştir. Bu teori uluslararası ortamda devlet gibi bir otorite kurmanın imkânsız olduğunu belirterek bu nedenle uluslararası ortama anarşinin hâkim olduğunu yani bir otorite boşluğu olduğunu ifade etmektedir. Bunun için güç maksimizasyonunun en önemli unsur olduğu, bunun da en başında askeri gücün geldiği belirtilmektedir. Tarihsel süreç açısından bakıldığında realizmin soğuk savaş dönemini domine eden başlıca uluslararası ilişkiler teorisi olduğu görülmektedir. (Karabulut, 2016: 284) NATO'nun kuruluşu da bu çerçevede kısmen pozitivist yaklaşım sistemine dayanmaktadır. NATO Soğuk Savaş döneminde konseptini; Doğu-Batı ve nükleer rekabetin de etkisiyle realist kuramın gerektirdiği şekilde güç üzerine şekillendirmiş, her an çıkabilecek bir savaşa hazır olmuştur. (Şahin, 2017: 64). Bu fikir akımıyla paralel olarak Kenneth Waltz tarafından neo-realist yaklaşım olarak tanımlanan ve temel ilkesi "Güç Dengesi" olan fikir akımı geliştirilmiş ve bu da NATO'nun nükleer gücü ile oluşturduğu denge stratejilerine ilham kaynağı olmuştur.

Soğuk Savaş Döneminin sonrasında tek kutuplu sistemle ABD Hegemonyasının etkisinde gelişen post-pozitivist yaklaşımlarda Robert W. Cox'un Gramsci'den alarak uluslararası ilişkiler disiplinine uyarladığı "hegemonya" kavramı, uluslararası sistem içinde yer alan devletlerin yanında devlet dışı aktörlerin de yer aldığı, rızaya dayalı bir ilişki biçimi olarak tanımlanmaktadır. (Çiftçi, 2009: 216). Hegemonyayı, Baskıcı (klasik) ve Rızaya Dayalı olarak sınıflandıran Cox'un bu tasnifine uygun olarak soğuk savaş sonrası tek kutuplu Dünya'da ABD Hegemonyası rızaya dayalı hegemonya olarak NATO yapısı içinde vücut bulmuştur. Bu akımın da genişleme ve açık kapı politikaları olarak NATO stratejilerine yansıdığı görülmektedir. ABD NATO'yu kullanarak önleyici savunma tedbirini alan dışı (Afganistan gibi) bölgelerde de kullanarak güvenliği küresel boyutta ele almayı ön plana çıkarmıştır.

Soğuk savaş dönemi sonrası komünist sistemin çökmesi ve demokratik değerlerin devletlerin yönetiminde ağırlıklı olarak benimsenmesi neticesinde, Fukuyama'nın tarihin sonuna geldiği, bu sonun liberal demokrasi olduğu ve dünyada alternatif olabilecek herhangi bir rejimin bulunmadığı açıklaması (Fukuyama, 1999: 60) tartışmalara neden olmuştur. Liberal demokrasinin egemen olduğu şimdiki dünya düzeninden, daha farklı ve daha iyi bir dünya tasavvuru mümkün değildir fikriyle yayılan liberal demokrasi yaklaşımı ile bu dönemde realist kuramın yerine NATO içerisinde neo-liberal kuramın etkisiyle askeri boyuta haiz sert güvenlik tedbirleri yerine daha yumuşak güvenlik tedbirleri alınmasına özen gösterilmiştir (Şahin, 2017: 65). Bu dönem NATO'da tesis edilen NATO-Rusya ve NATO-Ukrayna ilişkileri ile kendisini göstermiştir. Ancak Rusya'nın Ukrayna'ya saldırması ile NATO'da neorealist yaklaşım bir kez daha yükselen ve ön plana çıkan yaklaşım haline gelmiştir.

Küreselleşmenin soğuk savaş döneminin sona ermesiyle ivme kazanması neticesinde güvenliğe yönelik realist yaklaşımlar yetersiz kalmış buna mukabil eleştirel yaklaşımlar güç kazanmıştır (Karabulut, 2015: 284). Küreselleşme süreci ile iklim değişikliği, salgın hastalıklar, göç, enerji güvenliği gibi yeni tehditlerin ortaya çıkmasıyla güvenlik yaklaşımları temelden etkilenmiştir. Bu süreç geleneksel güvenlik anlayışına yeni bir bakış açısıyla yaklaşımı zorunlu hale getirmiştir.

Geleneksel güvenlik yaklaşımlarının; realizm (Machiavelli, Thomas Hobbes, Hans Morgenthau öncülüğünde), neorealizm (Kenneth Waltz öncülüğünde) ve idealizm (Immanuel Kant, John Lock,

Jeremy Benthon, Woodrow Wilson öncülüğünde) olarak üç ana yaklaşımdan oluştuğu söylenebilir. Bu yaklaşım tarzı sosyal ve ekonomik sorunları ikinci planda kabul ettiğinden küreselleşen süreçte yetersiz bir yaklaşım olarak kalmıştır. Yeni güvenlik yaklaşımlarının tartışılmasından önce geleneksel yaklaşımdan yeni döneme geçiş sürecinde Ole Waever, Barry Buzan, gibi akademisyenlerin önderliğinde Kopenhag Okulu literatüre güvenlikleştirme ve bölgesel/toplumsal güvenlik kavramlarını kazandırarak askeri olmayan hususları da güvenlik sahası içine dahil ederek güvenliğin alanını genişletmiştir (Waever, 2007: 66). Askeri olmayan konuları da içeren yeni güvenlik yaklaşımı, küreselleşmeyi birey merkezli olarak ele almış, güvenliğin sadece askeri güç ve savaşla sağlanamayacağını, teknolojik güvenlik, çevre güvenliği, sağlık ve salgın riskleri, enerji güvenliği, ekonomik güvenlik, bilgi güvenliği ve siber güvenlik gibi yeni alanların savunulma yöntemlerini de kapsayacak genişletilmiş bir güvenlik tanımlamasını içermektedir. Eleştirel, yapılandırmacı, post modern ve feminist yaklaşımları da kapsayan bu yeni güvenlik anlayışı diğer uluslararası teşkilatları etkilediği gibi NATO'yu da etkilemiştir.

Kopenhag Okulunun önde gelen ismi Ole Waever, belirli bağlamlarda güvenlikleştirmenin, özellikle güç rekabeti ve savaş riskleri konusunda, önleyici ve sınırlayıcı bir önlem olarak görülebileceğini kabul etmektedir (Waever, 2007). Bu, "Avrupa'nın (yeniden) güvenlikleştirilmesine ve potansiyel olarak AB projesi ile ilişkilendirilen devlet yapılandırma unsurlarını ve özellikle Avrupa Ordusu oluşturma fikrinin desteklemesine yol açabilir. Waever güvenlikleştirme üzerine yayımladığı makalesinde, güvenlik düşüncesinin geleneksel askeri endişelerin ötesine genişletilmesinin, kurulan güvenlik düzenine potansiyel bir tehdit olarak görüldüğü tespitini yapılmıştır. Waever, güvenliği devlet güvenliği (egemenlik odaklı) ve toplumsal güvenlik (kimlik odaklı) olmak üzere iki katmanlı bir kavramsallaştırma şeklinde önermektedir. Bu kapsamda toplumsal güvenliğin devlet güvenliği yerine Avrupa entegrasyonu için daha avantajlı olabileceği öne sürülmüştür. Bu yaklaşım Avrupalı NATO üyelerinin Avrupa güvenliğini kimin sağlayacağı hususundaki yaklaşımlarını etkilemiştir. Bu yaklaşımla özellikle Fransa'nın önderliğinde birçok AB'li NATO üyesi savunma bütçeleri (ulusal Gayri Safi Yurtiçi Hasıllarının (GSYİH) %2'si) NATO standartları seviyesinin altında kalmıştır.

Literatürde yapılan tartışmalarda, coğrafi keşifler, dekolonizasyon, sanayileşme, komünizmin iflası, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler küreselleşme sürecini hızlandıran ya da küreselleşmeye sebep olan faktörler olarak görülmektedir. İletişim küreselleşmenin temeli olarak en önemli faktör olarak öne çıkmaktadır. Küreselleşme batı ile doğunun karşılıklı etkileşimini içermektedir. Habson'un ifadesiyle Batı ve doğu MS 500'den beri küreselleşme yolu ile sürekli olarak bağlantılı olmuştur. Literatür küreselleşmeyi devlete karşı bir tehdit olarak ele alsa da Hurrell, Woods ve Friedman gibi akademisyenler küreselleşme ile güvenlik ilişkisinin olumlu sonuçlar doğurduğunu ifade etmektedirler (Bilgin, 2012). Bunun yanı sıra küreselleşme her yönüyle dünyayı daha güvensiz hale getiren bir süreç olarak ifade edilmiştir (Karabulut, 2015, 119). Ali Hasanov'un görüşüne göre de neoliberalizm küreselleşme inancı güvenliği tehdit eden bir boyuta dönüşmüştür. (Hasanov, 2012: 416)

Güvenlik göreceli bir kavram olmakla birlikte Arnold Wolfers'in objektif (tehlike yok) ve subjektif (tehlike şüphesi yok) güvenlik ayırımı literatürde yaygın kabul görmektedir. Caydırıcılık ve saldırıyı bertaraf etme kabiliyeti güvenliğin iki temel ayağıdır. NATO savunma politikaları bu iki temel unsuru daima içermiştir. Başlangıçta kendisine bölgesel bir savunma rolü biçen NATO zamanla süreçten etkilenerek daha yaygın bir güvenlik anlayışını kabul etmiştir.

Küreselleşme ile güvenlik ilişkisi süreç içinde mevcut tehditlerdeki değişim, yeni tehditlerin ortaya çıkması, ulus devletlerin güvenlik algılarının genişlemesiyle şekillenmiştir. (Karabulut, 2015: 120) Bu süreçte güvenliğe yönelik tehditler farklılaşarak çoğalmış bu da askeri olmayan yeni mücadele yöntemleri ile güvenlik sağlanmasını gerektiren durumlar yaratmıştır.

4. NATO'nun Küresel Tehditler Karşısındaki Stratejik Yaklaşımı, Savunma ve Güvenlik Politikalarındaki Değişiklikler

NATO'nun kuruluşundan günümüze kadar yayımlanmış olan Stratejik Konseptlerine ve NATO Zirve Toplantı kararlarına bakmak gerekmektedir. Bu maksatla en son 2022 Madrid Zirvesi

sonrası yayımlanan ile beraber toplam sekiz adet Stratejik Konsept (NATO Web, 2023) ve yıllara sâri yapılmış olan 32 adet NATO Zirve'sinin kararları incelenmiştir.

NATO'nun kuruluşundan itibaren günümüze kadar Stratejik Konseptlerin içeriğini etkileyen önemli olaylara göre zamanı belirli dönemlere ayırmak mümkündür. Bu tasnifte; 1949-1991 arası Soğuk Savaş Dönemi, 1991-2001 arası Soğuk Savaş Dönemi Sonrası, 2001-2014 arası 11 Eylül 2001'de ABD'de yapılan terör saldırıları ile Rusya'nın 18 Mart 2014'te Kırım'ı ilhakı arasında geçen dönem ve 2014 Kırım'ın ilhakı ve devamında Rusya'nın Ukrayna'ya saldırmasını da kapsayan 2014 sonrası günümüze kadar olan dönem olarak dört belirgin zaman dilimlemesi yapılabilir. (Tablo-1)

Tablo-1 NATO Stratejik Konseptleri Yayımlanma Dönem ve Tarihleri Tasnifi

	Stratejik Konsept Yayım Dönemleri	Stratejik Konsept Yayım Tarihleri
I	Soğuk Savaş Dönemi Konseptleri	1950, 1952, 1957, 1968
II	Soğuk Savaş Sonrası – 11 Eylül Saldırısı Arası	1991, 1998
III	11 Eylül Saldırısı Sonrası	2010
IV	Rusya – Ukrayna Savaşı Başlangıcı Sonrası	2022

Birinci dönemde (1949-1991) dört adet stratejik konsept yayımlanmış ve 11 Zirve Toplantısı icra edilmiştir. Bu dönemde yayımlanmış Birinci Stratejik Konseptin (6 Ocak 1950) temelinde savunma ve caydırıcılık vardır. NATO'nun temel işlevinin saldırganlığı caydırmak olduğu ve NATO güçlerinin yalnızca bu temel işlevin başarısız olduğu ve bir saldırı gerçekleştirildiğinde angaje olacağı belirtilmiştir. Üyeler arasındaki tamamlayıcılık ve standartlaşma da üye ülkelerin savunma yapılanmasını etkileyen önemli faktördür. Ayrıca ABD'nin nükleer kabiliyetlerine olan bağımlılık da vurgulanmıştır.

NATO'nun askeri yapılanmasında değişikliğe gidilerek SHAPE (Avrupa Müttefik Kuvvetler Komutanlığı) ve SACLAND (Atlantik Yüksek Komutanlığı) Komutanlıklarını tesis etmesi ve Türkiye ile Yunanistan'ın NATO'ya kabulünün ardından bu değişikliklerin ve Kore Savaşından elde edilen tecrübelerin konseptte yansıtılması maksadıyla, NATO 3 Aralık 1952 yılında İkinci Stratejik Konseptini yayımlamıştır. Bu konsept birincisinden farklı olmamakla birlikte ilave olarak entegre bir askeri kuvvet oluşturmak hedefini ortaya koymuştur. Ayrıca bu konseptte NATO'nun genel stratejik amacının "NATO bölgesinin savunmasını sağlamak ve Sovyetler Birliği ve onun uydu devletlerinin savaş yapma iradesini ve kabiliyetini yok etmek" olduğu belirtilmiştir. Kore işgalinin gündeme getirdiği başka bir konu da NATO'nun savunmasını Avrupa'nın mümkün olduğunca doğusunda tesis etmesi gerektiğini belirten "ileri strateji" tutumudur. Bu sorun, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin 6 Mayıs 1955'te NATO'ya üye olması ile çözülmüştür.

23 Mayıs 1957 tarihinde yayımlanan Üçüncü Stratejik Konsept, "topyekûn mukabele" stratejisini içeren ilk konsepttir. Bu strateji ABD'nin nükleer gücüne dayandırılmıştır. Böyle yıkıcı bir mukabele içeren konseptin sebebi; Macaristan'da 1956 yılında çıkan isyanı Sovyetler Birliğinin kanlı bir baskınla önlemesi ve Macaristan'ı işgal etmesi ile Süveyş Kanalı Krizidir. Mısır'ın Süveyş Kanalı'nı 1956 yılında millileştirmesi kararına karşı çıkan Fransa ve İngiltere Kanalı askeri bir hareketle kısa sürede ele geçirmiş ancak Sovyetlerin Paris ve Londra'ya nükleer saldırı tehdidi ile bölgeden çekilmek zorunda kalmışlardır. Bu nükleer tehdit, NATO'nun nükleer silah kullanmayı da içeren "topyekûn mukabele" stratejisini konseptine dahil etmesine neden olan unsurlardan biri olmuştur.

Ancak NATO içinde de tartışmalara konu olan bu strateji 16 Ocak 1968 tarihinde yayımlanan Dördüncü Stratejik Konsept ile yerini "Esnek Mukabele" stratejisine bırakmıştır. Bu stratejinin esasları, doğrudan savunma, kontrollü tırmanış-kademeli tehdit ve genel nükleer mukabeledir.

1966 yılında Fransa'nın NATO'nun askeri kanadından çekilmesi ile birlikte bu değişikliğin temel sebebi 1962 yılında Küba'da yaşanan Füze Krizidir. Bu krizde Dünya nükleer bir savaşın eşiğinden dönmüştür.

Soğuk Savaş Sonrası Dönemde (1991-2001) beşinci ve altıncı Stratejik Konseptler yayımlanmış ve beş kez Zirve Toplantısı icra edilmiştir. Çatışmadan işbirliğine geçişin yaşandığı ve Avrupa tarafından ABD hegemonyasının kabul edildiği bu dönemde Kasım 1989'da Berlin duvarının yıkılmasından sonra "önleyici diplomasi" ve "kriz yönetimi" gibi yeni misyonlar geliştirilmiştir. Bu yeni yaklaşımlar çerçevesinde Roma Zirve Toplantısı ardından Kasım 1991 tarihinde yayımlanan Beşinci Stratejik Konseptin temel amacı; toplu savunma olarak üyelerinin güvenliğini korurken, eski düşmanlarla ortaklık ve işbirliği yoluyla bir bütün olarak Avrupa için güvenliği iyileştirmeye ve genişletmeye yöneliktir. Ayrıca nükleer güçlerin kullanımı barış ve istikrarı korumaya yetecek minimum seviyeye indirilmiştir. Bu dönemde "Barış İçin Ortaklık" (PfP) ve "Akdeniz Diyalogu" gibi NATO genişleme ve açılım politikaları yeni fırsatlar doğurmuştur. Bu süreç 1997 yılında NATO-Rusya Daimî Ortak Konseyi'nin ve NATO-Ukrayna Komisyonu'nun kurulmasıyla sürdürülmüştür.

1999 Washington Zirve Toplantısı ardından yayımlanan Altıncı Stratejik Konseptle NATO'nun beşinci madde dışında ve ittifak toprakları haricinde kullanılabilmesi kabul edilerek alan dışı kullanım tartışmalarına son verilmiştir. Geniş bir güvenlik yaklaşımı sunan bu konseptte işbirliği ve diyalogun desteklenmesi temel görevler arasına girmiş ve barışçıl yollarla çözüm ön planda tutulmuştur. 1999 yılında yayımlanan bu Stratejik Konsept NATO'nun güvenlik ortamındaki değişimlere uyum sağlaması ve ulusal güvenlik politikalarını koordine etmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu politik atmosferde Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya 1999 yılında NATO'ya katılmışlardır.

11 Eylül 2001 tarihinde ABD Dünya Ticaret Merkezi ve ABD Savunma Bakanlığı Pentagon'a yapılan terörist saldırılar neticesinde bütün Dünya'da olduğu gibi NATO'da da yeni bir döneme girilmiş oldu. NATO'nun yedinci Stratejik Konsepti olan ve Lizbon Zirve Toplantısı sonrası 19 Kasım 2010 tarihinde yayımlanan konsept kadar herhangi bir konsept yayımlanmamıştır. Ancak yedinci Stratejik Konseptin yayımlanmasına kadar geçen sürede yapılan zirve toplantılarında alınan kararlarla önemli adımlar atılmıştır. Terörizme karşı uluslararası savaş başlatılmış ve alınan kararlar 5. Madde ilk kez 11 Eylül'de Amerika Birleşik Devletleri'ne yapılan terörist saldırıların hemen ardından, 12 Eylül 2001'de yürürlüğe konmuştur (NATO Public Diplomacy Division, 2023: 4). 2 Ekim 2001'de ABD yetkilileri olayların sorumlusunun El Kaide terörist örgütü olduğunu doğrulayan bulgularını Kuzey Atlantik Konseyi'ne sunmuş, 4 Ekim 2001'de Müttefikler terörizme karşı ABD başkanlığında yürütülen kampanyayı destekleyecek bir dizi önlemler üzerinde karara varmışlardır.

İstanbul'da icra edilen 2004 yılı Zirve Toplantısı ardından Bulgaristan, Romanya, Slovenya, Slovakya, Estonya, Letonya ve Litvanya NATO'ya katılmışlardır. 2008 yılında Bükreş'te yapılan Zirve Toplantısında Gürcistan ve Ukrayna'nın NATO üyelikleri konusunda ittifak içi anlaşma sağlandığının duyurulması ile Kafkaslarda ve Karadeniz'de politika değişikliklerine neden olmuştur. NATO'nun bu tutumu Rusya tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

NATO'nun Yedinci Stratejik Konsepti, küresel tehditlere karşı ortak bir yaklaşım benimseyerek, savunma ve güvenlik kapasitelerinin artırılması ve NATO'nun kriz yönetim kabiliyetlerinin geliştirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. 2010 yılında Lizbon'da yapılan NATO zirve toplantısında kabul edilen stratejik konsept, NATO'nun küresel tehditlerle mücadelesine odaklanırken, NATO üyeleri arasındaki işbirliğini artırmayı, savunma harcamalarını artırmayı ve NATO'nun krizlere müdahale kapasitesini geliştirmeyi amaçlamaktadır. "Aktif Katılım ve Modern Savunma" stratejisi ile hazırlanan yeni konsept üç temel görev etrafında toplanmıştır. Bunlar; toplu savunma, kriz yönetim ve işbirliğine dayalı güvenlidir. Bu dönem, NATO'nun Soğuk Savaş sonrası dönemdeki, Batı'nın askeri-teknolojik üstünlüğü ile karakterize edilen bir dönemde uluslararası düzenin temelini oluşturan kurumsal ve normatif dokuya meydan okumaktadır. (Simon, 2022, 2)

Balistik füzelerin ve nükleer silahların yayılması, terörizm, siber saldırılar ve temel çevre sorunları gibi tehditler belirlenerek, o zamanki güvenlik ortamının toplu bir değerlendirmesini sağlanmıştır. Yedinci Stratejik Konsept, NATO'nun silah kontrolü, silahsızlanma ve nükleer

silahların yayılmasını önleme çabalarını güçlendirerek işbirliği yoluyla uluslararası güvenliği geliştirme amacını teyit etmiştir. NATO'nun tüm Avrupa ülkeleri için "Açık Kapı" politikasını vurgulamış ve ortaklıkları geliştirerek Rusya ile yeni bir sayfa açmıştır. 2022 Madrid Zirvesine kadar yapılan bir dizi zirve toplantısında, Siber Güvenlik yeteneklerinin geliştirilmesi, savunma harcamalarının artırılması, NATO'nun Ukrayna krizine dahil olması ve Çin ile ilgili endişelerin bildirilmesi, iklim değişikliği ve çevresel hedeflerin belirlenmesi küreselleşen güvenlik yaklaşımı ile doğrudan bağlantılıdır.

	Stratejik Konseptler	Stratejik Konsept Ana Teması
I	1950	Savunma ve Caydırıcılık
II	1952	İleri Stratejik Tutum
III	1957	Topyekün Mukabele
IV	1968	Esnek Mukabele
V	1991	Önleyici Diplomasi, İşbirliği
VI	1998	Barışçıl Çözüm, Uyum
VII	2010	Aktif Katılım, Modern Savunma, Açık Kapı
VIII	2022	Küreselleşen Güvenlik Yaklaşımına Uyum

Tablo-2 NATO Stratejik Konsept Ana Temaları.

5. Bulgular ve Yorum

Yayımlanan 2022 Stratejik Konsepti ile NATO'nun küresel tehditlere karşı savunma kabiliyetini geliştirmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda, güneydoğu Avrupa ve Akdeniz bölgesinde yer alan ülkelerin savunma kapasitelerini artırmak için yeni stratejiler benimsenmiş ve NATO ile işbirliği içinde üye ülkelerin bu konuları güvenlik politikalarına dahil etmesi Avrupa'nın güvenliğine katkı sağlamıştır.

Uzun yıllar uluslararası siyasetinde tarafsız davranan Finlandiya ve İsveç'in Rusya tehdidi karşısında NATO'ya üye olmaları genişleyen NATO'nun daha da küresel bir güç haline geleceğini göstermektedir. Ancak NATO'nun bu tutumu Rusya tarafından yayılcı ve tehdit içeren bir politika olarak görülmektedir. NATO, Rusya ile ilişkilerini hem diyalog hem de caydırıcılık unsurlarını bir arada kullanarak sürdürmüş ve ortak güvenlik çıkarlarını korumaya çalışmıştır. Ancak Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısından sonra NATO'nun savunma stratejisini yeniden şekillendirmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bunun yanı sıra NATO'nun doğu kanadındaki genişlemenin ve askeri varlık oluşturma çabalarının, NATO'nun 1997 tarihinde Rusya'ya verdiği taahhütlerle çeliştiği belirtmekle birlikte bu tutumun o zamanki bir siyasi yaklaşım olduğu da ifade edilmektedir. (Chatham House, 2022)

NATO, 2022 yıllarında yenilediği stratejik konseptiyle dünyada güvenlik ortamında stratejik rekabet, dinci terör tehditleri ile Rusya ve Çin'in politikalarına karşı pozisyon belirlemiştir. Bu konseptte de toplu savunma, kriz yönetimi ve kolektif güvenlik temel ilkeler olarak muhafaza edilmiştir. (Canikoğlu, 2022, 101)

Küreselleşme ile ortaya çıkan yeni güvenlik ihtiyaçları (çevre, sağlık, göç, doğal kaynak, enerji, gıda, bilgi ve bilişim ve teknoloji güvenliği gibi) NATO Stratejik Konseptinde caydırıcılık, kolektif savunma, işbirliği, terörle mücadele, yaygın istikrarsızlık, iklim değişikliği, siber uzay ve yıkıcı teknolojiler alt başlıklarında küresel bakış açısı ile ele alınmıştır. NATO, siber uzay sahasındaki tehditlerin ciddi riskler yarattığını kabul etmiş ve siber güvenliği güçlendirme ve gelişmiş

teknolojilere yatırım yapma amacıyla olduğunu belirtmiştir. Bu politika ittifakın bilgi çağında yeteneğini geliştirmeyi hedeflediğini göstermektedir. (EURASIA, 2022) Buna karşılık, RAND Europe tarafından yayımlanmış olan bir raporda, NATO'nun özellikle, hibrit savaş, siber tehditler ve dezenformasyon gibi yeni tehditlere karşı daha proaktif bir yaklaşım benimsemesi gerektiği de ifade edilmiştir (Rand Europa, 2022).

NATO'nun komünizmi tehdit olmaktan çıkarması soğuk savaş döneminin sonlanması ile ilişkilendirilirken iklim değişikliğini, göçü, yıkıcı teknolojileri, siber terörü ve benzer hususları tehdit olarak algılaması küreselleşmenin yarattığı yeni güvenlik yaklaşımındandır.

Ayrıca yayımlanan NATO 2030 Öngörü bildirisinde; “küresel rekabetin artması ve terörizm, siber saldırılar, iklim krizi, Rusya ve Çin'in uluslararası kurallara dayalı düzene yönelik tehditleri gibi belirsiz tehditlere NATO'nun uyum gösterdiği ancak bu kritik süreçte öngörülemeyen ve rekabetçi bir tehdit ortamı ile yüzleşebilmek için dayanışma içinde güçlü durmanın NATO 2030 öngörü belgesinin hedefi olduğu” (NATO Web 2022) ifade edilmektedir. 2030 projeksiyonu olarak öngörü ve teklifler dokuz maddede ifade edilmiştir. Ancak NATO 2030 öngörüsünün 3 üncü maddesinde “Geliştirilmiş Dayanışma” başlığı altında NATO'nun BM ve G-20 ile ilişkilerden bahsedilmesine rağmen AGSP ile ilgili hiçbir ifade bulunmaması manidardır. Bununla beraber 5'inci maddede “Kurallara Dayalı Uluslararası Düzenin Muhafazası” başlığı altında AB ile derin ve güçlü bir işbirliği için adım atılacağından bahsedilmektedir. Ancak bu işbirliği mesajına rağmen 5 Kasım 2024 tarihinde yapılan ABD seçimleri sonucunda Trump'ın tekrar ABD Başkanı seçilmesi ile NATO AGSP ilişkileri de derinden etkilenmiştir. Başkan Trump'ın NATO ve Avrupa güvenliği konusundaki tutarsız söylevleri Avrupalı NATO üyelerini Avrupa Ordusunun kurulması konusunda tekrar harekete geçirmiştir. Time dergisi, ABD'nin NATO'ya karşı tutumundaki belirsizlikler nedeniyle Avrupa'nın savunma harcamalarını artırma ve kendi savunma imkân ve kabiliyetini güçlendirme çabalarına işaret etmektedir (Bennett, 2022).

NATO'nun ABD'nin küresel politikalarının aracısı ve meşrulaştırıcısı rolü İttifaka olan güveni oldukça azaltmıştır. NATO içinde istişare mekanizmalarının düşük seviyede olması, maliyetlere katlanmadaki isteksizlik ve Doğu Blokundan İttifaka katılan üyelerin uyumsuzluğu, 2030 planlaması yapan NATO için ciddi krizlerle karşı karşıya olunduğunun işaretlerini vermektedir. NATO'nun 2022 stratejik konseptinde belirlenen hedeflere ulaşılmasında siyasi irade eksikliği ve kaynak yetersizliği gibi zorluklara da dikkat çekilmektedir (LSE IDEAS, 2022). Öte yandan, Avrupa'nın siyasi ve ekonomik gücünün hızla gerilediği ve güç dağılımının değiştiği bu dönemde, ABD için NATO üyesi olmayan Asyalı müttefikleri daha değerli hale gelecektir (Tavukçu, 2021).

NATO üyeleri, diğer ülkelerde olduğu gibi, yeni teknolojilerde de büyük bir ticaret ortağı ve küresel bir lider olan, aynı zamanda dünyanın en büyük ikinci savunma bütçesine sahip olan ve son yıllarda bazı NATO üyelerini zorlamaya çalışan Çin ile ilişkilerde bir denge bulmaya çalışmaktadır (Hayton, 2022).

Yayımlanan stratejik konseptler NATO'nun güvenlik ve savunma politikalarının geliştirilmesine ve üye ülkelerin ortak hareket edebilmelerine katkı sağlamaktadır. NATO üyesi ülkeler kendi ulusal güvenlik politikalarını bu konseptlerle uyumlu bir şekilde geliştirmiş ve açılım, işbirliği ve özellikle Rusya ile yakınlaşma ve diyalog çerçevesinde bir denge politikası uygulamaya çalışmıştır. Ancak Rusya – Ukrayna savaşının bir sonuca bağlanmaması, Başkan Trump'la beraber ABD politikalarının değişimi, Avrupa ülkelerini Avrupa'nın güvenliği konusunda yeniden bir sorgulama yapmaya zorlamış, Rusya ile AB arasındaki kutuplaşmayı derinleştirmiştir. Ayrıca yayımlanan konseptte, NATO ile Rusya arasındaki uzun vadeli ilişkilere dair net bir strateji eksikliği de vurgulanmaktadır (LSE IDEAS, 2022).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Son dönemde NATO'nun stratejik politika gelişimi, özellikle 2022'de yayımlanan Stratejik Konsept ile önemli ölçüde dönüşüme uğramıştır. Bu değişiklikler, ABD'nin ve AB ülkelerinin NATO ile ilişkilerindeki tutarsızlık ve belirsizlikler, Rusya'nın Ukrayna'ya karşı yürüttüğü saldırılar, Çin'in küresel etkisinin artması ve yeni küresel tehditler sonucu güvenlik alanının genişlemesi gibi faktörlerle şekillenmiştir. NATO da tüm uluslararası örgütler gibi küreselleşme ile ortaya çıkan

yeni güvenlik yaklaşımına göre stratejilerini geliştirmiş ve değiştirmiştir. Askeri tehditlerin yanı sıra yeni küresel tehditlere karşı NATO Stratejik Konseptine göç ile mücadele, iklim krizi, terörizm, doğal afet, siber uzay gibi yeni mücadele alanları eklenmiştir.

Bu Stratejik Konseptte NATO'nun üç temel misyonu olan caydırıcılık ve savunma, kriz engelleme ve yönetme ile kollektif güvenlik misyonları yenilenerek korunmuştur. Nükleer silahlar var olduğu sürece NATO'nun da nükleer bir İttifak olarak kalacağı anlayışı sürdürülmüştür. NATO 2030 öngörüsünde güç rekabeti mücadelesine geri dönüleceği sinyalleri verilmiştir.

"Uzay ve siber uzay alanlarına kesintisiz erişimin etkin bir savunma ve caydırıcılık için asli olduğu ifade edilmektedir. Bu anlamda siber uzay ve uzay alanlarında gerçekleştirilecek saldırıların "bir silahlı saldırı seviyesine ulaşabileceği" ve İttifakın beşinci maddesinin çalıştırılmasına yol açabileceğinin ifade edilmesi" oldukça dikkat çekicidir. Bu tanımlama küreselleşmeyi uzay ve siber uzay boyutuna taşımaktadır. Bu kapsamda NATO bünyesinde öncelikle siber güvenlik ve dezenformasyona karşı ortak bir savunma gücü oluşturulmalıdır. Ayrıca siber güvenlik ile paralellik arz eden yapay zekâ ve otonom sistemlerin savunma alanında yaratacağı etkilerin tespiti ve bunlarla uyumlu politikaların geliştirilmesi için NATO bünyesinde stratejik seviyede bir çalışma grubu kurulmalı ve işletilmelidir.

"NATO'nun açık kapı politikasına devam edeceği, bu kapsamda Gürcistan ve Ukrayna'yla alakalı olarak 2008 Bükreş Zirvesi ve sonrasında alınan kararların benimsenmeye devam edildiğinin altı çizilmektedir." Bu tutum Kafkaslarda potansiyel kriz barındıran bir durum olup küreselleşen güvenlik yaklaşımıyla doğrudan bağlantılıdır. Gürcistan'ın üyeliği konusunda atılacak bir adımda Rusya'nın tepkisi Ukrayna'daki gibi olacaktır. Bunun bir istisnası Rusya'nın Ukrayna'da başarısız olması ve geri çekilmesidir. Bu bölgede oluşacak kriz bütün Asya'yı etkileyecektir. Bu nedenle NATO Rusya ile ilişkisini gerginliği tırmandıracak caydırıcılık politikası yerine daha çok diyalog ekseninde geliştirmelidir.

"Rusya ile Çin arasındaki stratejik ortaklığın derinleştiği ve söz konusu iki ülkenin kurallara dayalı uluslararası düzenin aşındırılmasında birlikte hareket ettiği belirtilerek Çin'in deniz, uzay ve siber alanları da dahil olmak üzere kurallara dayalı uluslararası düzeni yıkmak için çabaladığı ifade edilmektedir. Bu ifadelerle rağmen NATO aynı konsept içerisinde yapıcı bir angajmana açık ve karşılıklı şeffaflığı sağlayacak adımlardan yana olduğunu belirtmektedir." Bu durum aynı soğuk savaş sonrası NATO ile Rusya'nın normalleşen ve diyalogu ön planda tutan ilişkilerine benzemektedir. Buna paralel olarak, Ortadoğu coğrafyasındaki gelişmeler kapsamında; Çin'in girişimleriyle 10 Mart 2023 tarihinde İran ile Suudi Arabistan arasında normalleşme anlaşması Pekin'de imzalanmıştır. Çin'in Ortadoğu'da Yeni Grand Stratejisi üç ana hedef etrafında şekillenmektedir: ABD etkisini zayıflatmak, enerji kaynaklarını güvence altına almak ve ekonomik iş birliğini teşvik etmek. Bu hedeflere ulaşmak için Çin, İran ve Suudi Arabistan gibi ülkelerle daha yakın ilişkiler kurarken, Suriye ve Pakistan gibi stratejik ortaklarına ekonomik ve askerî yardım sağlamaktadır. (SARI, 2023, 14) Bu küreselleşen güvenlik bağlamında Çin'in Ortadoğu'ya nüfuz ettiğini göstermektedir. Çin'in yükselen küresel etkisini karşılayacak NATO üye ülkeleri ekonomik güvenlik politikaları geliştirilmelidir.

"NATO'nun AB üyesi olmayan mensuplarının Avrupa savunma çabalarına tamamiyle dahil olmasının asli önemde olduğu belirtilmektedir." Bu ifade NATO'nun Avrupa savunma anlayışını küresel olarak genişlettiğini göstermektedir. NATO savunma ağırlık noktasını Avrupa güvenliğinin yanı sıra tüm üyelerini etkileyebilecek küresel tehditler üzerine de geliştirmelidir.

"Yeni konsept Rusya'yı, müttefiklerin güvenliği ve Euro-Atlantik bölgesinin barış ve istikrarı için en önemli ve direkt tehdit olarak nitelemektedir. Rusya'nın saldırganlığı sebebiyle barış ortamını kaybettiği, buradan hareketle İttifak üyesi bir ülkenin gelecekte bir saldırıya hedef olma ihtimalinin göz ardı edilemeyeceği ifade edilmektedir." Bu tespitle soğuk savaş dönemi iki kutuplu riskli ortama geri dönüş sinyalleri verilmektedir. NATO Rusya ilişkilerinde diyalogun ön planda olacağı ortamın yaratılması ve uzun vadeli bir strateji belirlenmesi Avrupa güvenliğine katkı sağlayacaktır.

Son Stratejik Konseptte kuvvet yapısının geliştirilmesini içeren bir taahhüt vardır. Bu kapsamda NATO, kuvvet konseptini Ukrayna-Rusya savaş alanındaki gelişmeleri ve özellikle Çin'in Rusya'ya

verdiği desteği dikkate alarak devamlı olarak güncellemelidir. Kuvvet yapısının geliştirilmesi için üye ülkelerin savunma harcamalarını taahhüt ettikleri seviyede uygulamaları gereklidir.

Küreselleşme ile ortaya çıkan yeni tehditlerle mücadelede ulus devletlerin tek başına mücadeleleri yetersiz kalacaktır. Bu durum da NATO gibi uluslararası güvenlik örgütlerinin önemini arttırmaktadır. Bu örgütler dahilinde işbirliği ve beraber çalışma yeteneğinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması çok önemlidir. Kopenhag Okulu ortaya koyduğu güvenlikleştirme yaklaşımı ile askeri olmayan birçok husus güvenlik alanına dahil edilmiştir. Etkileri küresel olan yeni tehditlerin mücadele yöntemleri de farklı ve işbirliği içinde olmalıdır. Bu sorunlardan en öne çıkanları iklim krizi ve düzensiz göçün meydana getireceği küresel tehditlerdir. Bu tehditleri önleyici politikaların spesifik olarak stratejik konseptlere dahil edilmesi hayati öneme haizdir. Özellikle göç yönetiminin güvenlik boyutunu ittifak dahilinde yönetecek bir mekanizma ve kuvvet oluşturulması bu iki ana tehdidin yaratabileceği risklerin önlenmesinde etkili rol oynayacaktır.

NATO'nun geleceğine ait her dönemde çeşitli senaryolar öne sürülmekte ve tartışılmaktadır. Zaman zaman devlet başkanları seviyesinde yapılan açıklamalarla NATO'nun işlevsizliği ya da ömrünü tamamladığı, Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un ifadesiyle (BBC News 2019) "beyin ölümünün gerçekleştiği" savı Rusya'nın Ukrayna'ya Şubat 2022'de saldırması ile çökmüştür. NATO Avrupa güvenliği için vazgeçilmez rolünü geri kazanmıştır. Ancak ABD Başkanlığına Trump'ın tekrar seçilmesi ile başlayan süreçte yapılan açıklamalar, NATO'nun sorgulanması ve ekonomik bir krizin başlangıcı, Avrupa'da güvenlik dengelerinin yeniden şekilleneceğinin sinyallerini vermektedir. Bu süreçte ABD ağırlığını Pasifik'e kaydırsa bile NATO'dan vazgeçmeyecek, AB ülkeleri de GSYİH %2 payına erişmeyen savunma bütçelerinin fazlasını Avrupa güvenliği için harcamak zorunda kalacaklardır.

Gelecekteki Araştırmalar İçin Öneriler

NATO 2022 Stratejik Konseptinde Rusya ve Çin'e karşı alınan tutum bu iki ülkeyi birbirine daha da yaklaştırmıştır. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Çin Devlet Başkanı Şi Cinping, Moskova'da yaptıkları görüşme sonrasında ortak bildiri imzalamışlardır. Kremlin'in yayımladığı ortak bildiride, ikili işbirliği, Rusya-Çin ilişkilerinin kapsamlı ortaklık ve yeni bir çağda stratejik etkileşiminin geliştirilmesi hakkında detaylı görüş alışverişinde bulunulduğu belirtilmiştir. Rusya ve Çin'in Stratejik Etkileşim olarak tanımladıkları bu ilişkinin küreselleşen yeni güvenlik politikalarını nasıl etkileyeceği ve nereye evrilebileceğine yönelik yapılacak araştırmalar literatüre değerli katkılar sağlayacaktır.

İklim krizi ve düzensiz göç kaynaklı meydana gelecek küresel çapta tehditlerin NATO ya da diğer uluslararası kuruluşlar vasıtasıyla minimize edilmesi için geliştirilecek politika ve güvenlik tedbirleri de ayrı bir araştırma konusudur.

KAYNAKÇA

Aksu Ereker, F. (2019). *NATO'nun güvenlik anlayışı ve stratejik konseptleri* (Güvenlik Yazıları Serisi, No. 23). Retrieved October 15, 2023, from https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/11/NATOSTrategikKonseptleri_FulyaAksuEreker_v.1.pdf

Anadolu Ajansı. (2023). Çin-Orta Asya Zirvesi'nin açılış töreni yapıldı. Retrieved December 18, 2023, from <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cin-orta-asya-zirvesinin-acilis-toreni-yapildi/2900780>

BBC News. (2019). Fransa Cumhurbaşkanı Macron: NATO'nun beyin ölümü gerçekleşti. Retrieved November 2023, from <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50342428>

- Bennett, B. (2022). A volatile U.S. political landscape is spurring NATO to invest more in Europe's defenses. *TIME Magazine*. Retrieved May 1, 2025, from <https://time.com/6238447/nato-us-relationship-biden-trump-2024/?utm>
- Bilgin, P. (2012). *Globalization and in/security: Middle Eastern encounters with international society and the case of Turkey*. Retrieved November 2, 2023, from <https://repository.bilkent.edu.tr/server/api/core/bitstreams/7ad9a4b3-0694-4ebc-97ac-a7f6960e9d75/content>
- Canikoğlu, E. (2022). NATO'nun Soğuk Savaş sonrası yeni stratejileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ieSBAD)*, 2(2), 91–103.
- Chatham House. (2022). NATO must now transform old missions into new strategy (Shea, J.). Retrieved May 1, 2025, from <https://www.chathamhouse.org/2022/06/nato-must-now-transform-old-missions-new-strategy>
- Chomsky, N. (1999). *The new military humanism: Lessons from Kosovo*. Common Courage Press.
- Çakmak, H. (2019). *Avrupa güvenliği*. Barış Kitap.
- Çiftçi, K. (2009). Soğuk Savaş sonrasında ABD: Rızaya dayalı hegemonyadan imparatorluk düzenine. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 203–219.
- Demir, M. F. (2007). *Enerji güvenliği, enerji ekonomisi, enerji diplomasisi* (p. 66). Altın Küre Yayınları.
- Eurasia. (2022). Our experts decipher NATO's new Strategic Concept. Retrieved May 1, 2025, from <https://eurasia.ro/2022/07/04/our-experts-decipher-natos-new-strategic-concept/>
- Euronews. (2023). Putin: Rusya ile Çin uluslararası ve bölgesel konularda aynı pozisyona sahip. Retrieved December 18, 2023, from <https://tr.euronews.com/2023/03/21/putin-rusya-ile-cin-uluslararasi-ve-bolgesel-konularda-ayni-pozisyona-sahip>
- Fukuyama, F. (1999). *Tarihin sonu ve son insan* (Z. Dicleli, Çev.). Gün Yayınları.
- Friedman, G. (2013). *Gelecek 100 yıl*. Pegasus Yayınları.
- Hall, J., & Sandeman, H. (2022). NATO's 2022 Strategic Concept: Matching ambition with reality. *LSE IDEAS Strategic Update*. Retrieved May 1, 2025, from <https://lseideas.medium.com/natos-2022-strategic-concept-matching-ambition-with-reality-3832b909eb8f>
- Hasanov, A. (2012). *Jeopolitik*. Babıali Kültür Yayıncılığı.
- Hayton, B. (2022). NATO, Asya'nın küresel güvenliği ve Çin. Retrieved November 16, 2023, from <https://www.chathamhouse.org/2022/06/nato-knows-asia-vital-protecting-global-security>
- İldem, T. (2022). NATO yeni stratejik konsepti nedir? Ne değildir? *Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi (EDAM)*. Retrieved November 16, 2023, from <https://edam.org.tr/wp-content/uploads/2022/07/NATO-YENI-STRATEJIK-KONSEPTI-1.pdf>

- Karabulut, B. (2013). *Strateji, jeostrateji, jeopolitik*. Barış Kitapevi.
- Karabulut, B. (2015). *Güvenlik: Küreselleşme sürecinde güvenliği yeniden düşünmek*. Barış Kitapevi.
- Keohane, R. O. (1984). *After hegemony: Cooperation and discord in the world political economy*. Princeton University Press.
- LSE IDEAS. (2023). NATO's 2022 strategic concept: One year on – a roundtable discussion. Retrieved May 1, 2025, from <https://lseideas.medium.com/natos-2022-strategic-concept-one-year-on-ca16a98cf8d0>
- NATO. (n.d.). What is NATO? Retrieved October 13, 2023, from <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html>
- NATO. (2020). NATO 2030: United for a new era. *Reflection Group Final Report*. Retrieved October 13, 2023, from https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf
- NATO. (2022). NATO 2022 stratejik konsepti. Retrieved October 13, 2023, from https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf
- NATO. (n.d.). NATO 2030 öngörüsü. Retrieved February 13, 2023, from https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/2106-factsheet-nato2030-en.pdf
- NATO. (n.d.). Strategic concepts. Retrieved October 11, 2023, from https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm
- NATO. (n.d.). NATO'nun dönüşümü. *Public Diplomacy Division*. Retrieved November 18, 2023, from https://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120116_nato-trans-tur.pdf
- RAND Europa. (2022). Human security and the 2022 NATO strategic concept: Knowledge, insights and lessons learned. Retrieved May 1, 2025, from https://www.rand.org/pubs/conf_proceedings/CFA2067-1.html
- Risse-Kappen, T. (1996). Collective identity in a democratic community: The case of NATO. In P. Katzenstein (Ed.), *The culture of national security*. Columbia University Press.
- Sarı, İ. (2023). Çin'in Ortadoğu'da yeni grand stratejisi. *Ortadoğu Araştırmaları Merkezi (ORSAM)*, 14(124), 14.
- Simón, L. (2022). Madrid stratejik kavramı ve NATO'nun geleceği. Retrieved October 13, 2023, from <https://www.nato.int/docu/review/articles/2022/06/02/the-madrid-strategic-concept-and-the-future-of-nato/index.html>
- Stoltenberg, J. (2020). NATO 2030: United for a new era. Retrieved October 13, 2023, from https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf

- Şahin, G. (2017). Küresel güvenliğin dönüşümü; NATO bağlamında kavramsal, tarihsel ve teorik bir analiz. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 16(2), 64.
- Tavukçu, S. (2021). NATO'nun kuruluşu ve konsept değişiklikleri: NATO 2030 konsepti. *SDE Stratejik Düşünce Enstitüsü*. Retrieved November 16, 2023, from <https://www.sde.org.tr/sinan-tavukcu/genel/natonun-kurulusu-ve-konsept-degisiklikleri-nato-2030-konsepti-kose-yazisi-22857>
- Ulaş, B. (2011). *Jeopolitik, Türkiye'nin milli güvenliği ve Avrupa Birliği üyelik süreci*. Başlık Yayın Grubu.
- Ürer, L. (2003). Woodrow Wilson'un ideal dünya tasarımının, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesine etkileri. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (28), 1–10.
- Wæver, O. (1995). Securitization and desecuritization. In B. Buzan & L. Hansen (Eds.), *International security: Widening security (Vol. III)*. Sage.
- Waltz, K. (1979). *Theory of international politics*. McGraw-Hill.
- Yılmaz, S. (2022). Post-modern güvenlik. Retrieved October 25, 2023, from https://tasam.org/Files/Icerik/File/Post-Modern_Guvenlik_-_Prof_Dr_Sait_Yilmaz_pdf_8e3c92c0-cdb3-4940-b6ad-552d7d1d5854.pdf

EXTENDED ABSTRACT
GENİŞLETİLMİŞ ÖZET**NATO'S STRATEGIC ADAPTATION TO GLOBAL THREATS AND POLICY DEVELOPMENT**

At its foundation, NATO aimed to address regional security issues as a military and political defense organization. Over time, influenced by globalization, it began to focus on new threat perceptions. Today, it develops strategic approaches to counter global threats.

Since its establishment, NATO has published eight Strategic Concepts, which have been updated to reflect changes in the security environment. The most recent 2022 Strategic Concept highlights NATO's global security perspective and its preparedness for emerging threats. The NATO 2030 Agenda focuses on the resurgence of great power competition and interstate threats.

This article examines how the newly published 2022 NATO Strategic Concept and the 2030 Approach have been influenced by the evolving understanding of globalized security. This study analyzes the 2022 Strategic Concept and the NATO 2030 Agenda while evaluating the influence of previous concepts and summit decisions. Drawing on international relations theories and published academic sources, it examines how the new security understanding is reflected in these documents.

Published during the NATO Summit in Madrid in the summer of 2022, the 2022 Strategic Concept redefined NATO's strategic goals and core missions in response to the deteriorating global security environment. These missions are defined as Collective Defense and Deterrence, Cooperative Security, and Crisis Prevention and Management. The document emphasizes collective defense as NATO's primary purpose and underscores the need to enhance deterrence.

The 2022 Concept identifies Russia as the greatest threat to Allied security, while addressing China as an actor undermining the international order. Other threats include terrorism, instability in the Middle East and Africa, cybersecurity, disruptive technologies, nuclear proliferation, climate change, and energy security. NATO has reaffirmed its commitment to ensuring peace and security through enhanced cooperation with partner countries and international organizations.

With globalization, the concept of security has transformed, highlighting new threats such as climate change, pandemics, migration, and energy security alongside military threats. Approaches like the Copenhagen School have expanded the scope of security to include non-military elements. NATO's defense policies have adopted this new security understanding brought by globalization, developing comprehensive measures against technological and environmental threats.

The 2022 Strategic Concept aims to enhance NATO's capacity to respond to evolving security dynamics and adopt a security framework that encompasses the emerging threats of globalization. Since its establishment, NATO has issued eight Strategic Concepts and convened 32 Summits to adapt to global security dynamics. 2022 Madrid Summit: Represented a turning point as NATO expanded its focus to new domains like cybersecurity and environmental challenges.

NATO has faced criticism as an instrument of U.S. global policies and encountered difficulties integrating Eastern European countries. The decline of Europe's economic power has led the U.S. to prioritize Asian allies, while China's rising influence necessitates a new balance of power for NATO.

From its inception, NATO has focused on addressing global security challenges. It has adopted a dual approach of "dialogue and deterrence" in its relations with Russia to safeguard common security interests. Efforts to enhance the defense capacities of Southeastern European and Mediterranean nations have contributed to Europe's security. The accession of Finland and Sweden to NATO underscores the alliance's evolution into a global power.

The 2022 Strategic Concept maintains NATO's principles of collective defense, crisis management, and cooperative security, while addressing emerging threats linked to globalization. Key concerns include environmental issues, public health, migration, information technology, and energy security.

NATO has adapted its strategies to meet the security needs arising from globalization, incorporating issues such as migration, climate crises, terrorism, and cybersecurity into its Strategic Concept. Emphasis has been placed on nuclear deterrence, as well as on the significance of space and cyberspace for defense and deterrence. Attacks in these domains could trigger NATO's Article 5. The deepening strategic partnership between Russia and China, seen as a challenge to the international order, has been highlighted. While China's growing influence in the Middle East has been noted, NATO's efforts to extend Europe's defense strategies globally have also been emphasized. In combating globalized threats, NATO's importance as an international security organization continues to grow, necessitating enhanced cooperation and coordination among its members.

KATKI ORANI BEYANI VE ÇIKAR ÇATIŞMASI BİLDİRİMİ

Sorumlu Yazar <i>Responsible/Corresponding Author</i>	KEMAL BAŞAK			
Makalenin Başlığı <i>Title of Manuscript</i>	NATO’nun Küresel Tehditlere Stratejik Uyum ve Politika Değişimi			
Tarih <i>Date</i>	28.04.2024			
Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme vb.) Manuscript Type (Research Article, Review etc.)	Araştırma Makalesi			
Yazarların Listesi / List of Authors				
<i>Sıra No</i>	Adı-Soyadı <i>Name - Surname</i>	Katkı Oranı <i>Author Contributions</i>	Çıkar Çatışması <i>Conflicts of Interest</i>	Destek ve Teşekkür (Varsa) <i>Support and Acknowledgment</i>
1	Kemal BAŞAK	100	-	-